

BASISTEKST

Rede van de voorzitter van de CDA-Tweede Kamerfractie op de Partijraad dd. 8 mei 1982 te Hattem

-----

Drs. R.F.M. Lubbers

WAT BEZIELT ONS

Wat bezielt ons. Dat is een vraag die wij onszelf hier deze zaterdag in Hattem op Partijraad bijeen moeten stellen. Een vraag die anderen aan ons stellen. Wat bezielt ons, wat bezielt het CDA?

Voorbij is de tijd van fusie, van discussie over grondslag, over de verhouding tussen grondslag, beginselprogram en verkiezingsprogram. Het CDA is gevormd, gegoten uit het door inzet van velen vloeibaar geworden metaal; inzet van Steenkamp, van Aantjes, van Andriessen, van Van Verschuer en zo kan ik doorgaan. Bergen van inzet, puttend uit rijke traditie van politieke inzet in hun partijen, zoekend en tastend als mensen onderweg naar wat ons van hier uit te doen staat.

Niet op eigen kracht maar oog, oor en hart gericht op Hem die reikend staat aan het eind der tijden. Ardeo nam credo; ik ben vurig, ik brand, want ik geloof. Dat devies past op allen die zich zo ingezet hebben en inzetten. Ardeo nam credo; met vurige bezieling want ik geloof; dat is mijn devies. Met die grondhouding leven, leiding geven aan het CDA en hier met u te spreken.

Het CDA draagt een grote verantwoordelijkheid.

Grootste regeringspartij; een kabinet onder leiding van een Christendemocraat.

Van het vorige kabinet werd nog wel eens gezegd dat het zich teveel beperkte tot het op de winkel passen.

Datzelfde denken nu vele mensen van dit kabinet. Het kabinet regeert wel, maar bestuurt nog onvoldoende.

Laten wij eerlijk zijn. De problemen zijn gecompliceerd. Voorzitter Bukman sprak daar reeds van. Ik voeg daar aan toe, dat nieuwe ministers iedere keer wel hun ogen uit zullen wrijven als zij vaststellen hoe groot de problemen zijn, die zij aantreffen. Zo moet gekonstateerd worden dat onze huidige coalitiepartners duidelijk een achterstand hadden wat betreft het beseffen van de zwaarte van de problematiek. Achterstallige problemen dreigen ons te overspoelen. Bijvoorbeeld: de huidige minister van Binnenlandse Zaken, Van Thijn, moest vaststellen dat zijn voorganger, Wiegel, een gat van 900 miljoen had achtergelaten door dat bedrag wel uit het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds te halen, doch nog geen overleg te starten over waar het geld structureel uit moest komen.

Van Kemenade erfde op Onderwijs grotere gaten van Pais, dan hijzelf vier jaar daarvoor aan Pais had achtergelaten. PvdA-ministers die meenden dat VVD-ministers sluitende begrotingen achterlieten verkeken zich daar deerlijk op. Wiegel en Pais lieten samen een groter gat achter dan de hele CDA-fractie in de vorige kabinetsperiode van de ombuigingsvoorstellen afknibbelde. Wijzigingsvoorstellen die wij als CDA-fractie in het laatste jaar van het vorige kabinet met nieuwe voorstellen ruimschoot hebben willen compenseren. Maar goed, zand over het verleden.

Hoe hangt de vlag er nu bij?

Eerst iets over de partij-politieke vernouwingen. Onze grootste coalitie-partner de PvdA tikkert voortdurend aan de weg. Niet met haar beleid, wel met haar geschillen. Dat is nadrukkelijk geen reden tot vreugde. Integendeel het bemoeilijkt het werk van de coalitie in hoge mate. Minister Van Thijn zei niet voor niets met de chaos achter mij kan ik niet regeren.

De PvdA staat voor de grote opgave zich te realiseren dat de tachtiger jaren vragen om een ingewikkelder aanpak dan méér geld en méér overheidsoptreden. Er is meer nodig dan een technocratisch-politieke aanpak. Alsof het omhalen van een paar hendels in Den Haag toereikend zou zijn om de crisis te boven te komen

De PvdA staat voor de keus; vanuit de realiteit aan de toekomst te bouwen; of de realiteit te ontkennen en de ogen er voor te sluiten. De PvdA worstelt nu met de gevolgen van een veel te ongenueanceerde oppositie waarin aan de kiezers veel te veel is beloofd. Die beloften kan de PvdA met regeringsverantwoordelijkheid niet inlossen.

Laten wij eerlijk zijn, die spanning tussen wens en werkelijkheid hebben wij allemaal, maar de PvdA in het bijzonder.

Laat ons niet schampen over de PvdA. Wij moeten het samen doen.

Er zijn ook lichtpunten:

- Sommige leidinggevenden - ik denk met name aan

Meyer - en v.d. Louw - wijzen moedig en terecht op de noodzaak de overheidstaak te beperken tot het essentiële. Ook zij benadrukken zoals wij gespreide verantwoordelijkheidsbeleving van mensen en van groepen van mensen. Ook zij willen van de geperfectioneerde maar daardoor verstikkende verzorgingsstaat weer naar een zorgzame samenleving.

- Een goed deel van de spanning in de PvdA is opgeroepen door de FNV. Hoe zijn niet de bewindslieden van de PvdA door het FNV aangepakt?. Echter wie wind zaait, zal storm oogsten. De opstelling van het FNV tegen ook PvdA-bewindslieden heeft de PvdA wel veel stemmen gekost, maar geen arbeidsplaats opgeleverd. Maar toch: nu komt datzelfde FNV met een nota investeringsloon, waarin veel herkenbaar is wat ook wij christen-democraten voorstaan en wat met CNV en werkgevers bespreekbaar moet zijn. En dat moet dan ook besproken worden.

- Dan de kwestie van de minima. Het punt is bekend. Door slechtere economische omstandigheden zakt de koopkracht dit jaar beduidend onder nul. Dat betekent zo-spraken wij in het regeerakkoord af- een bijzondere koopkrachtbescherming voor de mensen die echt krap zitten; gezinnen maar ook alleenstaanden die alleen van het minimum moeten leven (werknemers en zelfstandigen). Die bijzondere koopkrachtbescherming voor wat heet de 'echte minima' moet nu uitgevoerd worden. Het doet goed te zien dat Minister Den Uyl en Staatssecretaris Dales uitgedaagd door hun partijvoorzitter zich uiteindelijk duidelijk uitspreken voor deze regeling. Even dreigde de PvdA door alleen te willen praten over het puur statistisch begrip "minima", de realiteit van mensen die echt krap zitten over het hoofd te zien. Wie algemeen tot in het oneindige, alle minima wil beschermen, doet de echte minima tekort. Want hoe ongerichter de stroom is, hoe meer degenen die het echt nodig hebben in de knel zullen komen. En juist voor die groep staat het CDA, en zal het CDA pal blijven staan. Gelukkig hebben den Uyl en Dales hun partijvoorzitter duidelijk gemaakt niet te willen wijken. Overigens, Bij goed doordenken zal v.d. Berg dat ook gaan inzien.

- Een vierde lichtpunt ondanks de strubbelingen in de PvdA is de heldere verdediging van de rechtsstaat en de parlementaire democratie. Terecht maar extra belangrijk in een tijd waar extreem rechts, extreem links en extreem niets zich geweld en vandalisme veroorloven. hier om een buitengewoon belangrijke zaak. In het parlement heb ik er bij herhaling over gesproken. Recentelijk over de misselijk makende affaires rond de munitietransporten en even de beschadiging van het model van het Witte Huis in Madurodam. Partijen die staan voor onze parlementaire democratie moeten in en buiten de Tweede Kamer moeten samen het opkomend extremisme van links en rechts duidelijk maken dat de rechtsstaat ons heilig is.

Het ziet ernaar uit dat de PvdA ons daarin zal steunen; wij als CDA zullen in elk geval alles doen wat in ons vermogen ligt extremistisch en nihilistisch vandalisme uit onze samenleving te bannen.

Tenslotte dit over de verhouding met de PvdA. Als het CDA zich hard opstelt waar het betreft bijvoorbeeld noodzakelijke ombuigingen en vermindering van het financieringstekort dan doen wij dat in de volle overtuiging dat dit sociaal noodzakelijk is. Te zacht beleid nu zal op termijn a-sociaal beleid blijken, en de werkgelegenheid nog verder aantasten.

Natuurlijk zijn er meningsverschillen waarover compromissen gesloten moeten worden; waar het nu om gaat is: het tonen van moed en karakter; over en weer, op basis daarvan samen beslissen en dan vervolgens samen voor die besluiten staan. Samen de storm van de maatschappelijke kritiek doorstaan; elkaar vasthouden. Samen handelen, samen strijden; voor het landsbelang. Moed en karakter in de politiek. Dat eist ons volk van ons vandaag.

Dan een enkel woord over de VVD. Allereerst een gelukwens ook hier vandaan aan Ed Nijpels, de nieuwe fractievoorzitter. Een partij mag zich gelukkig prijzen met de beschikbaarheid van iemand met zo'n inzet. Collega Nijpels heeft de eerste publiciteitsgolf doorstaan. Een enkele opmerking over wat daarin naar boven komt.

Allereerst de gesprekken in de Des Indes groep, erop gericht de tegenstellingen tussen VVD en PvdA te overbruggen zodat politieke samenwerking mogelijk wordt. Dat lijkt mij prima. Het CDA pleit er al jaren voor dat politieke partijen elkaar niet van coalitievorming uitsluiten. Hulde dus. Hopelijk slagen die pogingen, dan zijn wij ook af van de beschuldigingen alsof het CDA anderen in de coalitievorming laat zakken. Niet het CDA sloot vorig jaar de VVD uit, maar dat deden PvdA en D'66. PvdA en D'66 zullen wellicht zeggen dat de VVD zich zodanig gedroeg dat er niet mee viel samen te werken. Ik laat dat aan de dames en heren over. Eén ding is in ieder geval duidelijk het CDA sloot de VVD niet uit, zoals het CDA 4 jaar daarvoor de PvdA niet uitsloot. Al probeerden Den Uyl en Wiegel het daarna anders voor te stellen.

Een tweede opmerking wil ik wijden aan de uitiatingen van Nijpels waarin hij uiting geeft aan wat ik toch zou willen noemen anti-CDA-gevoelens. Waarom? Omdat het CDA blijk heeft gegeven zowel met PvdA als met VVD coalities te kunnen aangaan. Maar dat probeerde vriend Nijpels in des Indes toch ook.

Omdat hij de rol van het geloof in de politiek niet ziet zitten. Dat mag. Zo ben ik geen liberaal of socialist maar dat betekent toch niet dat men elkaar niet zou kunnen respecteren!

Belangrijker zijn de wezenlijke politieke verschillen. Met alle respect voor het liberalisme kunnen wij niet uit de voeten met "Het gewoon jezelf zijn" (de verkiezings-slogan) en "een mens is niet op de wereld om te doen wat anderen zeggen" (het beginselprogramma).

Natuurlijk gaat het ook bij ons om de ontplooiing van de individuele mens. Maar het is wel een ontplooiing in verantwoordelijkheid voor elkaar met het richtsnoer van de gerechtigheid. En de gerechtigheid is meer dan gewoon jezelf zijn. Als wij het politieke vraagstuk verschraken tot een keus tussen individu of staat verarmen, ja beschadigen wij de samenleving. Tussen ik ,gewoon mezelf zijn, en de staat is er een heleboel wat het samenonderweg zijn in het concrete leven vulling geeft. En daar waar inderdaad de staat moet optreden moet het doordrenkt zijn van het appèl op ieders eigen en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Het tij van het liberalisme komt weer op. Vooral op het stuk van slijtage van normen en waarden zien wij dat liberalisme zowel in de VVD als ook in de PvdA.

Natuurlijk zullen wij met liberalen bespreken het terugdringen van de staat daar waar deze bedilt en verantwoordelijkheidsbeleving van de burgers zelf uitholt.

Maar dat mag niet zijn een normloos terug naar het individu zonder acht te slaan op de werkelijke situatie waarin mensen verkeren en daarin acht te slaan op behoefte en draagkrachtelementen.

Op zo'n punt is de VVD bedreigend.

Natuurlijk willen wij de ontwikkeling van de moderne media niet tegenhouden, maar als die ontwikkeling als argument gebruikt wordt om het omroepwezen te commercialiseren, en zo gelijk te schakelen, dan zeggen wij christen-democraten; een pluriforme omroep en dagbladwezen is een groot goed. (als in naam van het liberalisme pluriformiteit in de media opgeofferd wordt, dan zullen wij op dat terrein waakzaam zijn.

Natuurlijk kan de overheid niet als een politie-agent bij iedere burger geplaatst worden, maar als in naam van de individuele vrijheid abortus en euthanasie beroofd worden van hun normatief maatschappelijk aspekt, dan bestrijden wij het liberalisme. Zo kan ik doorgaan.

Er is een opkomend getij voor het liberalisme. Daar waar dit zich uit in een kritische benadering van de rol van de overheid is dit prima. Maar voor twee gevaren moeten wij ons hoeden. Ten eerste, dat deze beweging zich verder versterkt bij de toch al opkomende normloosheid; ten tweede dat de fout gemaakt wordt alleen op individuen, te mikken.

Een overheid, die in haar beleid slechts losse individuen voor ogen heeft roept op, het gericht zijn van mensen alleen op zichzelf. Overheidsmaatregelen roepen een bepaalde levensstijl van de samenleving op; zoals de afgelopen vijftien jaar een toenemend overheidsoptreden de verantwoordelijkheidsbeveleving in de samenleving heeft uitgehouden, zo zal een te zeer op individuen gericht beleid een situatie oproepen, waarin mensen van elkaar vervreemden.

Individualisme in de zin van gewoon jezelf zijn, staat haaks op ons mensbeeld, op onze visie op emancipatie. Gelijkwaardigheid van samenlevende mannen en vrouwen in de onderneming, het gezin of samenlevingsverband de school, de kerk, de vakbond: daar gaat het om de komende jaren. Mensen hebben mensen nodig: dat is een centrale christen-democratische benadering, ook voor de komende jaren. Een overheid die mensen als zodanig beziet, zal een onderlinge orientatie, een draagt-elkanders-lasten uitlokken en bevorderen.

Menselijke verbanden van samenleven en samen werken staan derhalve centraal. Daarin kan men verantwoordelijkheid voor elkaar beleven. Wij kunnen niet van het ene uiterste (het volle accent op de overheid) in het andere uiterste vervallen: het volle accent op individuen..

Socialisme roept liberalisme op en andersom. Dat heeft de historie wel bewezen. Beide op zich vormen dan ook geen waarborg voor een evenwichtige ontwikkeling. Mensen kunnen niet leven in de anonimiteit van

de centrale overheid die hen hun verantwoordelijkheid ontnemt. Mensen kunnen evenmin leven bij zichzelf en zullen opstandig worden indien de overheid het daarop aanstuurt. En vooral de gerechtigheid moet herkenbaar richtsnoer in de samenleving zijn. Hier ligt de kern van het CDA. Gerechtigheid, dat is wat ons bezielt.

Om een zinvol bestaan. Daarom waakzaam tegen de verlokking van alleen maar gewoon jezelf zijn en niet naar de ander luisteren. Immers, laten wij de norm van de gerechtigheid los, dan ontwortelen wij de samenleving.

Wij maken moeilijke tijden door. Het CDA draagt daarbij in onze natie een grote verantwoordelijkheid. De normativiteit, het richtsnoer van de gerechtigheid geven wij niet op, maar vandaaruit en juist daarom is ons appel een nationaal appel. Laat ons doorgaan met verbinden en helen, dwars tegen polarisatie in. Helen en verbinden ook hen die van buiten naar binnen onze landsgrenzen zijn gekomen. Ook zij behoren bij ons land, ook zij bij ons. Vergis u niet de norm van de gerechtigheid en het samen onderweg zijn is een beter bindmiddel in onze natie dan het ieder voor zich.

Sprekend over ons land als natie past een woord van dank en respect aan onze Koningin. Dat past altijd maar nu in het bijzonder waar zij met haar recente staatsbezoeken aan de Bondsrepubliek en de Verenigde Staten van Amerika zo kritisch helder ginds verwoord heeft, wat in ons volk leeft. Met name haar optreden in de Verenigde Staten heeft aandacht getrokken, maar heeft ook getoond dat het heel goed mogelijk is verschillen van opvatting duidelijk te maken, zonder te vervallen in anti-amerikanisme.

Nederland en Europa hebben veel aan Amerika te danken. Op de avond van 4 mei herdachten wij onze doden. Ook Amerikaanse soldaten geven hun leven voor onze vrijheid. De Marshall-hulp hielp Europa zich te redden uit armoede en nood. De NAVO is het schild, waardoor wij in West-Europa in vrede en vrijheid en menselijke waardigheid kunnen leven. Wij zijn bondgenoten van de V.S., geen satelieten. Vrienden mogen elkaar in vriendschap kritiseren. In dialoog, maar met overtuiging moeten wij ons keren tegen oneerlijke en onjuiste kritiek op de Verenigde Staten

Vrienden,

Vanmiddag spreken wij samen over het vredes- en veiligheidsbeleid. Over onze verantwoordelijkheden voor het voorkomen van oorlog en het niet berusten in de kernwapens.

Ik wil daar niet teveel op vooruit lopen. Ter inleiding een tweetal opmerkingen.

In weerwil van wat anderen ervan zeggen, het CDA-beleid terzake van de middellange afstandswapens is duidelijk. Eerst onderhandelen, dan beslissen.

Die onderhandelingen zijn er nu op basis van de nul-optie, precies zoals wij wilden. Dat is reden tot tevredenheid. Niet tot zelfgenoegzaamheid.

Integendeel het gaat er nu om via de NATO creatieve bijdragen te leveren om de vermindering van de kernwapens daadwerkelijk te realiseren. Sprak ook Dries van Agt na de vredesdemonstratie in Amsterdam niet van nieuwe initiatieven.

Onderhandelingen, dat is een winstpunt.

Het stelt ons - zeker in publieke uitspraken - voor beperkingen. Onderhandelingen met de Sovjet Unie zijn

slechts geloofwaardig als bij ontbreken van vermindering aan Sovjet-zijde plaatsing bij ons zeker niet uitgesloten wordt. Als op voorhand duidelijk is dat de nieuwe wapens toch niet geplaatst zullen worden zal de neiging bij de Sovjet Unie om tot vermindering te komen zeer gering zijn. Daarom bewijst b.v. de PvdA de wapenbeheersing en -vermindering in de wereld momenteel zeker geen dienst door ook tijdens de onderhandelingen steeds te stellen dat de wapens in Nederland toch niet geplaatst moeten worden. Deze stellingname van de PvdA vermindert juist niet de rol van de kernwapens.

Tegelijk moet duidelijk zijn dat een plaatsingsbesluit niet automatisch kan voortvloeien uit onderhandelingsuitkomsten. De autonome verantwoordelijkheid van Nederland blijft in stand.

Genoeg hierover, straks spreken we verder.

Met het oog op de tijd zal ik kort zijn over de sociaal-economische problematiek.

Slechts een enkele notitie.

Allereerst het tempo van de besluitvorming.

Ik onderken dat het kabinet een langzame start gemaakt heeft. Een der belangrijkste oorzaken daarvan wees ik reeds aan: het zoeken naar stabiliteit binnen de belangrijke coalitiepartner, de PvdA. Dat gebeuren had en heeft zondermeer forse doorwerking op het kabinet. Het feit dat de ministers het onlangs ten lange leste eens werden over ingrijpende hoofdpunten van de Voorjaarsnota, geeft echter grond

voor hoop. Onder de korrekte, zakelijke en doortastende leiding van Van Agt moet het kunnen lukken.

Dat moet ook. Intussen drukt de verantwoordelijkheid voor een te trage besluitvorming van het kabinet mij en mijn fractie zwaar.

Het gaat bij uitstel van besluitvorming niet om het geduld van de Kamer; het gaat om het belang van ons land, van ons volk. Al op 18 maart sprak ik in de Kamer over de bacil van de besluiteloosheid en over de noodzaak besluiten te nemen. Het mag niet alleen gaan om een regering, het moet ook gaan om regeren. Dat betekent invulling en uitvoering van genomen besluiten. Sinds het sluiten van het regeerakkoord zijn de economische omstandigheden verslechterd.

Dat betekent meer ombuigingen dan voorzien, en desondanks toch een minder snelle teruggang van het financieringstekort. Let wel: teruggang; in een stabilisatie van het financieringstekort mag het CDA niet berusten. Dat zullen wij als fractie dit jaar dan ook niet doen. Nieuwe tegenvallers zullen met nieuwe ombuigingen opgevangen moeten worden; de afgesproken ombuigingen zullen met voortvarendheid moeten worden uitgevoerd..

Intussen moeten wij niet denken dat wij er met ombuigingen alleen bovenop komen.

Voor en na heb ik in aansluiting op het regeerakkoord uiteengezet dat het in feite gaat om een drieluik. Het belangrijkste luik daarvan is: het bevorderen van

Daarnaast is er het paneel van ombuigingen en het sociale paneel wat gaat over de verdeling van de arbeid en met name de jeugdwerkloosheid.

Bij alle ellende is het lichtpunt dat wij de rente, zoals ik bepleit en voorspeld had, nu inderdaad omlaag krijgen. Dit betekent zicht op investeringen en straks ook weer meer werk voor de eigen woning. Intussen is er veel meer te doen voor de investeringen. Ik vermoei u daar nu niet lang mee, maar zeg alleen minder procedures, snellere procedures. Geen remmende, maar een dienende overheid, die tempo maakt.

Een woord over de ziektewet.

Eens een belangrijk ombuigingsvoorstel. Niet om zeep gebracht door de politiek maar door het zgn. Kroonledenadvies van de SER. Toen het kabinet dit advies volgde en daarmee haar oorspronkelijke stelling opgaf dat de premiebetaling vanzelfsprekend door de werknemers zou gebauren, was het ombuigings-element verdampt. Restte ons politici te voorkomen dat het zelfs ontaardde in een arbeidskostenstijging. Gelukkig heeft het kabinet dit gevaar ter elfder ure onderkend.

Nog een woord over de ombuigingen. De indruk wordt weleens gewekt dat er jaren lang helemaal niets is gebeurd en nog steeds niets gebeurt. Dit is onjuist. Er gebeurde te weinig, maar tegelijk moet vastgesteld worden dat het overgrote deel van de stijging van de collectieve uitgaven nu alleen nog zit in de hoge rente over de staatsschuld en hogere werkloosheidsuitkeringen.

De staat betaalt de rekening van de recessie. Uit dit gegeven volgt tegelijk hoezeer het nodig is de economische activiteit weer op gang te krijgen want alleen ombuigen is dweilen met de kraan open.

Daarom moeten we ondermeer ook doorgaan met kostenmatiging.

Het is griezelig te zien hoe het bedrijfsleven in Nederland zich instelt op meer dan 6% loonkostenstijging, terwijl in West-Duitsland het bij 4% blijft. Moet eerst de wal het schip nog verder keren?

Voor ons ligt een zware taak.

's Lands financiën moeten gezond worden gemaakt, de economie moet worden vlot getrokken, het bedrijfsleven moet weer floreren, de werkloosheid bestreden. Dreigende conflicten in de samenleving aangepakt. Ik bedoel: de minderheden, die in de verdrukking dreigen te komen, de jongeren, die van school komen en geen zinvol werk kunnen vinden. Daarom kunnen wij, Christen-democraten, niet volstaan met het roepen om bezuinigingen. Wij kunnen niet tevreden zijn met een bezuinigingskabinet. Wij verlangen dat dit kabinet een beleid voert dat nieuwe hoop geeft, dat de mensen perspectief biedt en nieuwe kracht geeft. Dat vooral bij de mensen in het land nieuw vertrouwen geeft in de politiek. Vertrouwen bijde mensen die echt krap zitten dat hun koopkracht toereikend wordt. Vertrouwen bij het bedrijfsleven dat de kostenmatiging nu jaar in jaar uit volgehouden zal worden. Vertrouwen bijde samenleving dat het nu echt gaat om werkgelegenheid. Maar dat nieuwe leven, nieuwe werk, verdeling van werk kan de overheid niet zelf alleen aan, Daarom een appel om het samen aan te pakken. Met minder overheid en meer spreiding van verantwoordelijkheid.

De politiek draagt een zware verantwoordelijkheid. Als CDA zijn wij een politieke partij met honderden vertegenwoordigers in raden, staten en in de Staten-Generaal. Laten wij oppassen mee te doen aan de ondergraving van ons politieke stelsel.

In slechte tijden dreigt altijd minachting van de politiek. Dan hoort men: "Waarom stelt de Staat geen orde op zaken, zorgt zij niet voor het behoud van mijn baan, inkomen en ga zo maar door. Van de politiek wordt vaak teveel verwacht. Die valse illusies moeten wij wegnemen en dienovereenkomstig verantwoordelijkheden spreiden. een voorbeeld/ 'het scheppen van deeltijdbanen" is niet op de eerste plaats een zaak van wetgeving. Daar waar de politiek wel moet optreden, moet zij het tijdig, helder en krachtig doen. En daar waar er politieke tegenstellingen zijn, moeten wij ze durven markeren. Dat is iets anders dan polariseren. Het is geen schande in de politiek compromissen te sluiten. Het is wel schandelijk steun te winnen door een tegenstelling te scheppen tussen de "mensen in het land" en "de mensen in Den Haag". Depolarisering ja, ontpolitisering neen.

Want daarom is het juist nu nodig dat we politiek bewust zijn. Dat wij als Christendemocraten alert zijn. Ontpolitisering is een dodelijk gevaar. Want als we ons daarin begeven, hollen wij onze democratie uit. Waar de instellingen van de parlementaire democratie onder steeds negatiever kritiek komen te staan, is het juist noodzaak dat wij, Christendemocraten, op de bres gaan staan voor diezelfde parlementaire democratie; slechts dit soort van democratie geeft ons het kader om in een rechtsstaat als vrije mensen in verantwoordelijkheid te leven.

Daarom gaan wij moedig de verantwoordelijkheid aan waarvoor we staan. Zelfbewust. Juist nu: de samenleving vernieuwen!